

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	5
WSTĘP	7
ROZDZIAŁ I – ELŻBIETA PAPIŃSKA	
ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE JAKO TŁO ROZWOJU GMINY WIERZCHLAS	9
1. Położenie geograficzne i administracyjne	11
2. Etapy rozwoju paleogeograficznego gminy Wierzchlas i terenów sąsiednich	11
2.1. Era mezozoiczna (jura środkowa i górna)	12
2.2. Tektonika trzeciorzędowa	13
2.3. Zlodowacenia plejstoceńskie	14
2.4. Okres współczesny – holocen	18
2.5. Utwory powierzchniowe	19
3. Cechy rzeźby gminy Wierzchlas na tle terenów sąsiednich	20
4. Gleby gminy Wierzchlas i ich wartość użytkowa	25
4.1. Zróżnicowanie typologiczne gleb gminy Wierzchlas	25
4.2. Bonitacja i przydatność rolnicza gleb	28
4.3. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Wierzchlas	31
4.4. Struktura użytkowania ziemi w gminie Wierzchlas	32
5. Klimat lokalny	33
5.1. Elementy radiacyjne kształtujące klimat	34
5.2. Cechy dynamiczne klimatu	35
5.3. Cechy termiczne klimatu	35
5.4. Cechy higryczne klimatu	38
6. Wody powierzchniowe i podziemne	40
6.1. Sieć rzeczna i reżim wodny	40
6.2. Jakość wód płynących	42

6.3. Wody podziemne	44
7. Szata roślinna	45
8. Fauna	51
9. Ochrona przyrody	53
10. Walory przyrodnicze i ich wykorzystanie turystyczne	57
11. Ludność gminy Wierzchlas	58
12. Perspektywy rozwoju obszaru w kontekście walorów przyrodniczych	59
13. Literatura	59

ROZDZIAŁ II – BOGUSŁAW ABRAMEK

PRADZIEJOWE OSADNICTWO NA TERENIE GMINY WIERZCHLAS	63
1. Wstęp	63
2. Dzieje odkryć i badań na terenie gminy Wierzchlas	65
3. Pozostałości pradziejowego osadnictwa	72
3.1. Schyłkowy paleolit (ok. 12000 do 8200 lat p.n.e.)	73
3.2. Mezolit (ok. 8200–4500 lat p.n.e.)	74
3.3. Neolit (ok. 4500–1800)	74
3.4. Wczesny i starszy okres epoki brązu (ok. 1800–1300/1200 lat p.n.e.)	76
3.5. Środkowy i młodszy okres epoki brązu (ok. 1300/1200 do 700/650 lat p.n.e.)	77
3.6. Okres halsztacki (700/650–400 lat p.n.e.)	78
3.7. Starszy okres przedrzymski (ok. 400 – 200 lat p.n.e.)	79
3.8. Młodszy okres przedrzymski, okres wpływów rzymskich i wędrówek ludów (ok. 200 lat p.n.e. do VI w. n.e.)	80
3.9. Okres wczesnego średniowiecza (VII w. n.e. do roku 1250)	82
4. Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Wierzchlas	84

ROZDZIAŁ III – TADEUSZ NOWAK

DZIEJE WIERZCHLASA I OKOLICZNYCH MIEJSCOWOŚCI DO POŁOWY XVI WIEKU	105
1. Przynależność polityczno-administracyjna	105
2. Metryka historyczna osad	106
3. Właściciele	109

4. Miasta Kamion i Toporów	130
5. Wierzchlas i wsie okoliczne	136
6. Z dziejów szkolnictwa	141

ROZDZIAŁ IV – ZBIGNIEW SZCZERBIK

WIERZCHLAS I OKOLICZNE WSIE OD II POŁOWY XVI WIEKU DO KOŃCA XVIII W.	143
1. Rys historyczny	143
2. Właściciele	145
3. Struktura społeczna i powinności feudalne	153
4. Stan zaludnienia	158
5. Gospodarka	160
6. Oświata	164

ROZDZIAŁ V – ZDZISŁAW WŁODARCZYK

W DOBIE PRUS POŁUDNIOWYCH I KSIĘSTWA WARSZAWSKIEGO	165
1. Przynależność polityczna i administracyjna	165
2. Mieszkańcy i ich zajęcia	169
3. Oświata i przejawy życia kulturalnego	180

ROZDZIAŁ VI – ZDZISŁAW WŁODARCZYK

WIERZCHLAS I OKOLICZNE MIEJSCOWOŚCI W LATACH 1815–1914	183
1. Wstęp	183
2. Sieć osadnicza w XIX i na początku XX w.	185
3. Gminy Mierzyce i Starzenice	195
3.1. <i>Gmina wiejska w XIX w.</i>	195
3.2. <i>Władze gminy. Wymiar sprawiedliwości</i>	197
3.3. <i>Obszar gminy i jej mieszkańcy</i>	199
3.4. <i>Struktura własności ziemskiej</i>	201
3.5. <i>Sieć komunikacyjna, łączność</i>	202
4. Właściciele ziemscy i ich posiadłości	205

5. Włościanie	212
6. Szkolnictwo, oświata, opieka zdrowotna oraz przejawy działalności kulturalnej	227
6.1. Szkoła elementarna	227
6.2. Kształcenie młodzieży	234
6.3. Higiena. Ochrona zdrowia	234
7. Przemysł, rzemiosło oraz handel	237
7.1. Papiernia w Kochlewie	238
7.2. Gorzelnie	240
7.3. Karczmy	241
8. Wspólnota ewangelicka	242
9. Udział w ruchu niepodległościowym i aktywność polityczna	248
9.1. Powstanie listopadowe	248
9.2. Powstanie styczniowe	250

ROZDZIAŁ VII – JAN KSIĄŻEK

PIERWSZA WOJNA ŚWIATOWA (1914–1918)	255
1. Wojna i jej skutki gospodarcze	255
2. Administracja terenów okupowanych	261
3. Gospodarka czasu wojny	262
4. Oświata	265

ROZDZIAŁ VIII – JAN KSIĄŻEK

W POLSCE ODRODZONEJ (1918–1939)	269
1. Ludność oraz stosunki wyznaniowe	269
2. W obronie niepodległości	273
3. Samorząd i policja	276
3.1. Samorząd	276
3.2. Policja	281
4. Życie gospodarcze	283
4.1. Rolnictwo – informacje ogólne	283
4.2. Większa własność ziemska	284
4.3. Przemysł	287

4.4. Rzemiosło	292
4.5. Handel	293
4.6. Kasy oszczędnościowe	295
4.7. Pożary	296
4.8. Komunikacja	297
5. Życie polityczne i społeczne	298
5.1. Partie polityczne	298
5.2. Organizacje ogólnospołeczne	302
5.3. Organizacje gospodarcze	305
5.4. Organizacje katolickie	307
5.5. Organizacje młodzieżowe	308
6. Oświata	312
7. „Przed burzą”	319

ROZDZIAŁ IX – MAREK GOGOLA

OKRES WOJNY I OKUPACJI (1939–1945)

1. Przebieg wojny obronnej 1939 r. oraz losy żołnierzy i policjantów z okolic Wierzchłasa	323
2. Polityka administracyjna władz okupacyjnych	330
3. Represje wobec Polaków i Żydów	333
4. Zorganizowany ruch oporu	348
5. Schyłek niemieckiej okupacji	350

ROZDZIAŁ X – KSAWERY JASIAK

PODZIEMIE NIEPODLEGŁOŚCIOWE PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

1. Powstanie i działalność podziemia niepodległościowego na terenie powiatu wieluńskiego	353
2. Akcje zbrojne KWP na terenie gmin: Mierzyce, Starzenice i okolic	361
3. Represjonowani członkowie podziemia niepodległościowego	362
3.1. Wykaz aresztowanych i skazanych przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi	363

ROZDZIAŁ XI – MAREK GOGOLA

WIERZCHLAS I OKOLICZNE WSIE W LATACH 1945–1989	369
1. Podział administracyjny	369
1.1. Okres 1945–1954	369
1.2. Okres 1954–1973	371
1.3. Okres 1973–1989	372
2. Organizacje społeczno-polityczne	373
2.1. Partie polityczne	373
2.2. Młodzieżowe organizacje polityczne	375
2.3. Kółka Rolnicze	377
2.4. Koła Gospodyń Wiejskich	378
2.5. Harcerstwo	379
2.6. Ochotnicze Straże Pożarne	381
3. Sytuacja gospodarcza	388
3.1. Rolnictwo i rzemiosło	388
3.2. Działalność spółdzielcza	393
4. Rozwój infrastruktury	396
5. Instytucje społeczne	398
5.1. Szkoły	398
5.2. Przedszkola	407
5.3. Placówki pocztowo-telekomunikacyjne	407
5.4. Spółdzielnia Oszczędnościowo-Pożyczkowa/Bank Spółdzielczy	408
5.5. Służba zdrowia	409
5.6. Milicja Obywatelska	411
6. Kultura	412
6.1. Kluby, świetlice, kina i domy ludowe	412
6.2. Biblioteki	414
6.3. Działalność twórców ludowych	415
7. Sport i rekreacja	418

ROZDZIAŁ XII – LESZEK GIERCZYK

GMINA WIERZCHLAS W LATACH 1990–2013	423
1. Wstęp	423

2. Funkcjonowanie samorządu w latach 1990–2006	424
2.1. Kadencja 1990–1994	424
2.2. Kadencja 1994–1998	427
2.3. Kadencja 1998–2002	429
3. Samorząd Gminy Wierzchlas w czasie członkostwa Polski w Unii Europejskiej	430
3.1. Kadencja 2002–2006	431
3.2. Kadencja 2006–2010	433
3.3. Kadencja 2010–2014	438
4. Organizacje społeczne działające na terenie gminy	440
4.1. Ochotnicze Straże Pożarne	440
4.2. Odrodzenie organizacji społecznych kobiet	449
4.3. Kluby sportowe	453
5. Oświata w Gminie Wierzchlas	457
6. Kultura w Gminie Wierzchlas	462

ROZDZIAŁ XIII – KS. SŁAWOMIR ZABRANIAK

DZIEJE KOŚCIELNE GMINY WIERZCHLAS	465
1. Wstęp	465
2. Przynależność kościelna parafii na obszarze współczesnej gminy Wierzchlas	466
3. Parafie na terenie gminy	467
3.1. Parafia Łaszew (pierwotnie Łaszów)	467
3.2. Parafia Mierzyce	471
3.3. Parafia Wierzchlas	480
3.4. Parafia Krzeczów	490
3.5. Parafia Kraszkowice	493
3.6. Parafia Toporów	495

ROZDZIAŁ XIV – TOMASZ SPYCHAŁA

KULTURA DUCHOWA I MATERIALNA MIESZKAŃCÓW GMINY WIERZCHLAS	499
1. Twórcy ludowi	499

2. Budownictwo	501
3. Strój ludowy	526
4. Zwyczaje i obrzędy doroczne	536
4.1. <i>Boże Narodzenie</i>	536
4.2. <i>Święto Trzech Króli</i>	538
4.3. <i>Wielkanoc</i>	538
4.4. <i>Boże Ciało</i>	539
4.5. <i>Święta poświęcone Matce Bożej</i>	540
5. Zwyczaje rodzinne	542
5.1. <i>Narodziny</i>	542
5.2. <i>Małżeństwa</i>	552
5.3. <i>Śmierć</i>	566

ROZDZIAŁ XV – JAROSŁAW PETROWICZ

GWARY GMINY WIERZCHLAS	581
1. Wprowadzenie	581
2. Wybrane zjawiska gwarowe	583
2.1. <i>Słownictwo</i>	583
2.2. <i>Morfologia</i>	584
2.2.1. <i>Słowotwórstwo</i>	584
2.2.2. <i>Fleksja</i>	584
2.3. <i>Fonetyka</i>	585
2.3.1. <i>Samogłoski</i>	585
2.3.2. <i>Spółgłoski</i>	588
2.3.3. <i>Grupy spółgłoskowe</i>	590
2.3.4. <i>Akcent</i>	592
3. Podsumowanie	592

ROZDZIAŁ XVI – JAROSŁAW PETROWICZ

WIERZCHLAS I OKOLICE W LITERATURZE	597
1. O miejscu w literaturze	597
2. Poeci pochodzący z gminy Wierzchlas	598
2.1. <i>Zbigniew Adamski</i>	598

2.2. <i>Henryk Wolniak</i>	603
2.3. <i>Nina Pawlaczyk</i>	610
3. Wierzchlejskie pejzaże literackie	614
3.1. <i>Andrzej Zawada</i>	615
3.2. <i>Anna Wojciekian</i>	617
4. Refleksja na zakończenie	618

ROZDZIAŁ XVII – ELŻBIETA BĄBKA-HORBACZ

ZABYTKI NA TERENIE GMINY	619
--------------------------------	-----

1. Charakterystyka historycznych jednostek osadniczych i zabytki	619
1.1. <i>Kamion (Kamień)</i>	619
1.2. <i>Kochlew</i>	620
1.3. <i>Kraszkowice</i>	621
1.4. <i>Krzeczów</i>	623
1.5. <i>Łaszew (Łaszów)</i>	624
1.6. <i>Mierzyce</i>	627
1.7. <i>Przywóz</i>	632
1.8. <i>Strugi</i>	632
1.9. <i>Toporów (Zdrganie)</i>	632
1.10. <i>Wierzchlas</i>	634

INDEKS OSOBOWY – ZDZISŁAW WŁODARCZYK	657
--	-----

